

IMAGINEA COPILĂRIEI ÎN OPERA LUI IONEL TEODOREANU

Pe Ionel Teodoreanu îl cunoaștem cu toții pentru prima dată la frageda vârstă a copilăriei, ca atare, universul său literar rămâne în conștiința colectivă strâns legat de momentele de naivitate extremă, atunci când copil fiind, oricine trăiește alături de personajele din cărțile pe care le citește, întâmplări, fapte, aventuri, cutremurări, depresii sau bucurii.

Teodoreanu a rămas în mentalul colectiv drept un scriitor *de copilărie*, de prezența căruia ne bucurăm în primii ani ai vieții noastre, dar pe care îl uităm odată cu trecerea nemiloasă a timpului. *Bunicul, Bunica sau Medelenii*, apar, ca să ne încânte, dar dispar odată ce *literatura serioasă* își face simțită tot mai mult prezența în viețile noastre. Ceea ce îl face pe Teodoreanu un scriitor *neserios*? Să fie emblematicul *La Medeleni* o lectură *simplistă*, o simplă *carte naivă pentru copii*?

Conceptele fundamentale care par să pună bazele operei lui Teodoreanu sunt: *medelenism* și *antimedelenism*. Ionel Teodoreanu creează în paginile emblematicului său roman o lume aproape de basm, o atmosferă feerică, compusă din elemente care au rolul de a fascina și de a încânta lumea copilului, elemente dintre care, se aduce în prim-plan profilul casei părintești.

Casa, spațiul sacru, spațiul idilic în care locatarii casei se simt protejați și mai ales, către care tind în orice moment al vieții lor, indiferent cât de grave vor fi întâmplările prin care trec. Casa, căminul, locuința, reprezintă arhetipul axei lumii – *axis mundi*, centrul universului, spațiu purificator, căci de aici pornește începutul unei generații, din părinții arhaici, locatari primari ai casei. De aceea, Ulise, în timpul periplului său pe mări, supus la inimaginabile întâmplări și grozave pericole, nu își dorește decât un singur lucru – să se întoarcă acasă, la nevasta lui care îl așteaptă și îi rămâne fidelă și mai ales la locul care îi permite să se simtă în siguranță. Un *axis mundi* este, așadar, moșia La Medeleni. Și romanul lui Teodoreanu debutează cu o întoarcere, căci copiii – Dănuț, Olguța și Monica – se întorc ca să-și petreacă vacanța pe moșia La Medeleni, un loc idilic, utopic.

De aici începe șirul de întâmplări pe care Ionel Teodoreanu le încarcă cu o simbolistică aparte. Însă, pentru că personajele sunt copii și pentru că în fond, nu este vorba decât despre o simplă vacanță școlară petrecută la țară, romanul nu a fost citit în grila de lectură pe care o propune hermeneutica, ci la modul naiv, luându-se în considerație strict lucrurile de suprafață, fără o alunecare în esență, atât de interesantă, dar atât de grea. Am stabilit deja că întoarcerea la casa părintească, la locul sacru în care, odată pătruns, orice suflet este păzit, ferit, de influența forțelor malefice care așteaptă în lumea profană, este în fond *utopia* teodoreciană. Aceasta reprezintă *utopia*, pătrunderea într-un spațiu protector în care domnește atmosfera de basm a copilăriei pierdute și regăsite, și mai ales, în care nimic rău nu li se poate întâmpla personajelor care își trăiesc aici unele dintre cele mai frumoase și liniștite clipe ale vieții. *Distopia*,

antimedelenismul este reprezentat de lumea de afară, una supusă războiului și factorului politic, una plină de interdicții, una care nu ar fi fost defel favorabilă unor copii, mai ales la vârsta la care se află Dănuț, Monica și Olguța cea vitează. De aceea, Ionel Teodoreanu *eufemizează* pentru ei războiul. În incinta casei Medelenilor, ceea ce se petrece afară este minimalizat, redus în intensitate, pentru a nu fi simțit în adevărul său cutremurător. Această strategie literară nu face sub nicio formă din romanul lui Teodoranu unul *minor, naiv*, și nici pe scriitorul său un simplu *mâzgălitor de hârtie*, așa cum arată unele articole răutăcioase. Pentru a-i supraviețui și pentru a păstra spiritul copilăriei intact, Teodoreanu face din episodul istoric care a avut destul impact asupra lumii în timpul celui de-al doilea Război Mondial, o simplă teatralizare. Recunoaștem bine motivul, unul de iz romantic, și anume *viața ca teatru* – căci ce ar putea *bagateliza* un război cutremurător mai bine decât o piesă de teatru în care un asemenea eveniment ar fi redusă în intensitate de către copii? Și totuși, nimeni nu a afirmat despre romantici că ar fi simpli *mâzgălitori de hârtie*.

S-a atras atenția asupra bagatelizării războiului sau a evenimentelor istorice, mulți semnatari ai unor articole critice scoțând în evidență faptul că acestea, în romanul lui Ionel Teodoreanu, nu au parte de viziunea pe care o capătă, spre exemplu, în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, a lui Camil Petrescu. Și cum ar putea să o capete, când nu acesta este scopul construirii romanului *Medelenilor*? Să privim în ansamblu: în *Ultima noapte...*, Ștefan Gheorghidiu, personajul principal și erou devenit emblematic pentru literatura română suferă o dublă dramă, o dublă decepție – întâia, în dragoste, căci după o poveste frumoasă de iubire, ca toate poveștile, cu delicata Ela, constată stupefiat că femeia îl înșeală chiar atunci când el are cea mai mare nevoie de afecțiune. Ca atare, găsește de cuviință să se înroleze în război, crezând că se va aplica și pentru el mitul conform căreia *războiul transformă băieții în bărbați*, și că se va întoarce de acolo întărit, pregătit să lupte cu orice evenimente îi va mai pregăti viața.

Dar câmpul de luptă apare cu totul altfel decât și-ar fi imaginat el din confortul casei – ororile războiului îl zguduiesc total, mai ales când *ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu*, iar în urma supraviețuirii neașteptate, Ștefan realizează că orice obstacol poate fi trecut, atâta timp cât avem o viață întregă la dispoziție. Spre deosebire de alți eroi camilpetrescieni, Gheorghidiu supraviețuiește tocmai pentru că această a doua dramă, cea a războiului, una colectivă față de drama sa personală în iubire îi demonstrează că *altuia* i se întâmplă ceva și mai rău decât i s-a întâmplat lui, iar povestea cu Ela devine pentru el un obstacol minor, reușind în cele din urmă să se detașeze și să lase în urma sa *tot trecutul*.

Cum ar putea să fie comparat romanul *La Medeleni*, acest *bildungsroman*, în fond, această emblemă a vârstei feerice a copilărie, cu poveștile cutremurătoare ale lui Gheorghidiu?! De ce ar cere cineva acest lucru? Viziunea lui Teodoreanu face, în fond, ceea ce face orice scriitor – oferă o alternativă în fața ororilor existenței umane, dintre care războiul se evidențiază total. *Medelenii* înșiși sunt alternativa. Spațiul în care copiii își petrec vacanța este cu atât mai utopic cu cât amintește de un alt spațiu intens discutat de specialiștii hermeneuticii: *illo tempore*. Practic, odată intrați în vacanță, copiii pășesc într-un spațiu care are puterea să îi rupă de realitate, oricare ar fi ea, inclusiv de iminența și de amenințările războiului. Este vorba despre acel spațiu fără vârstă, fără naștere și moarte, spațiul paradisiac prezent în basme, căci *a fost odată ca niciodată...* dar și în operele lui Eliade, atunci când acesta își forțează personajele să se detașeze de realitatea cotidiană și să pătrundă afară din timp și spațiu.

Este spațiul *tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte*, în care personajele găsesc tinerețe și fericirea, existența îndestulată și lipsită de griji, în care o simplă fundă frumos arcuită de Monica este principala grijă pentru ziua de mâine a Olguței, în care dulceața alină orice supărare, în care Moș Gheorghe nu mai contenește cu alinturile și în care cerul albastru nu este brăzdat de bombe și avioane de luptă, ci de zmee colorate, în care singura supărarea a părinților este aceea că îndrăzneța Olguța cere cafea, e o *zgâtie* cu Monica și îl poreclește pe Dănuț. Dincolo de toate acestea, dincolo de universul feeric și lipsit de griji planează negura deasă a realității. O realitate în care al Doilea Război Mondial își arată ghearele și atrocitățile lui Hitler ajunse la apogeu își pun amprenta asupra a zeci de ani din existența umană. Este vorba despre binomul *utopie – distopie*, așa cum arătat mai sus, cunoscută în basmele românești. Ieșirea din spațiul utopilor înseamnă contactul cu realitatea crudă.

Așa cum prințul aflat în căutarea *tinereții fără bătrânețe și vieții fără de moarte* ajunge pe tărâmul în care la dispoziție ceea ce caută, dar are parte și de interdicția de a părăsi zona *de comfort*, așa cum el alege să-și asculte inima, să pășească dincolo purtat de naivitatea urmării unui iepure în timpul vânătorii și ajunge astfel în *Valea plângerii*, așa și personajele noastre sunt nevoite în cele din urmă să pășească în viață și să dea piept cu tot ceea ce aceasta le-a pregătit. Suferință, boală, vicii, alegeri grele, într-un cuvânt, distopie. Herr Direktor anticipează într-unul din capitolele romanului această pătrundere în viață, atunci când îi sfătuiește pe domnhul și doamna Deleanu să-și educe copiii în spiritul contactului cu lumea reală, ca aceștia să se poată descurca în viață – mai ales pe Dănuț, care ar trebui, odată și odată, să devină Dan, adică bărbat: „Nu întâmplător, unchiul junelui Deleanu, Herr Direktor, îi intruiește pe părinții acestuia să-i asigure o educație cazonă [...] să-l scoată din spațiul placentar, ombilical, al microarmoniei pentru a lua contact cu socialul, pentru a deveni **bărbat**, un individ social capabil să facă corect legăturile, să se adapteze și să răspundă provocărilor existențiale. Microarmonia vacanței aparent fără de sfârșit din spațiul Medelenilor este una înșelătoare, asemeni locului paradisiac unde absența memoriei îl face pe prinț să trăiască delectabil una și aceeași clipă a unei fericiri eterne în basmul lui Ispirescu, „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”. Dincolo însă, se află *Valea plângerii*, un loc care reactivează memoria și odată cu ea, **timpul**.”¹

Se petrece și în roman o *antimedelenizare*, o pătrundere în distopie, o alunecare în viață, căci odată cu maturitatea, vin grijile, nevoile și evenimentele existențiale întunecate. În spațiul lipsit de griji și memoria, în spațiul copilăriei, cunoaștem o Olguță plină de viață și pusă pe șotii, o ștregară de care ne îndrăgostim la prima vedere și care ne impresionează cu candoarea ei. Cunoaștem, de asemenea, o Monică frumoasă și naivă, o fetișcană blondină cu cozi împletite, al cărei singur gând este să-i împace pe cei doi frați. Și mai cunoaștem un Dănuț, frate etern poreclit din joacă, un *buftea poloboc-cioc-poc*, pe care Olguța îl are tot timpul în vizor. Cine ar crede că, peste ani, Olguța, sufletul moșiei Medelenilor, își pierde viața acaparată de boală, că Monica devine o *femme-fatale* iar Dan-Dănuț-Deleanu, un scriitor care își forțează cariera, fiind conștient de sacrificiile pe care trebuie să le facă? Iată **viața**, iată **zbuciumul**, iată **pierderea** pe care autorii de articole defavorizante le tot denigrează în ceea ce privește romanul. Este vorba, în fond, despre un roman al scrierii, scriiturii și scriitorului, căci Dănuț este exponentul sacrificiilor pe care individul simplu ar trebui să le facă pentru a pătrunde în eternitate.

---

¹Mitchievici, Angelo, Stanomir, Ioan, *Teodoreanu reloaded*, Editura Art, Colecția Revizitări, București, 2011, p. 14.

Da, este adevărat, moșia Medelenilor stă în picioare și există permanent, căci acolo sunt prinse sufletele de copii ale personajelor, acolo viețuiește însăși copilăria, personificată și întruchipată magistral de Olguța. Ea este sufletul moșiei. Datorită ei, farmecul primului volum nu va pieri niciodată. Dar ea este și elementul care îl împiedică pe Dănuț să devină ceea ce își dorește și simte că trebuie – scriitor. Din influență benefică, Olguța devine fantasma copilăriei care își trage prietenii înapoi. Așa că ceea ce trebuie Dănuț să facă este să o sacrifice, să o lase să plece, să se împace cu moartea ei și pe urmă, să renunțe la moșie, căci acolo Olguța va trăi veșnic. Doar o astfel de detașare va reprezenta pentru el **eliberarea**. Acesta este sacrificiul pe care romanticii îl considerau *păcatul* omului de geniu, care *nu poate fi fericit pe pământ, dar nici nu poate feri pe alții*. Iată deci, detașarea și pătrunderea în universul iminent: *“poate nu întâmplător este nevoie de moartea Olguței, sufletul Medelenilor, ca Dan Deleanu să se desprindă definitiv, să se desmedelenizeze iar renunțarea la a mai păstra moșia în ciuda sfatului matur al lui Herr Direktor nu ține de incapacitatea sa de a lupta pentru moșie – toți de la soție la unchiul becher și cu situație își declară susținerea – ci de o intuiție mult mai profundă, că Medelenii nu se mai află acolo. Utopia s-a destrămat. Locul nu mai are nicio importanță.”*²

Cât despre personaje observăm o preocupare uluitoare pentru demonstrarea profunzimii lor. Moartea Olguței nu face decât să o proiecteze pe eroină în eternitate, alături de celelalte personaje feminine emblematice ale literaturii române – Otilia lui George Călinescu, Domnișoara Christina a lui Mircea Eliade, Irina lui Anton Holban.

Știm deja că fetița de odinioară este acum suferindă de cancer la sân, un cancer reactivat. Și mai știm că personajele lui Ionel Teodoreanu nu fac decât să își proiecteze existența în eternitate, prin diverse metode: Dănuț, prin maturitatea lui în arta scrierii, prin devenirea sa ca scriitor, iar Olguța, printre altele, prin pictura pe care i-o face Pallă. Portretul anticipează într-o oarecare măsură sfârșitul prematur al fetei, căci în cadrul acestuia, vivacea Olguță, ființă *solară*, este lipsită de orice vioiciune a ființei sale – veselia, rumeneala obrazitor, toate dispar, fiind înlocuite cu paloarea feței, cu fruntea plecată în *tristețe și moarte*, cu paleta sumbră și rece de culori alese de pictor mai ales în sens simbolic. Să fie acesta un semn că Olguța va deveni practic *fantoma de la Medeleni*? Și cum altfel ar putea fi, din moment ce întreaga lume feerică a basmului de odinioară se află într-un continuu proces de destrămare? Scrierile esențiale ale lui Ionel Teodoreanu sunt, astfel, redimensionate, revitalizate, remarcându-se, ca o oază de lumină lumea Medelenilor, plină de jocurile și farmecul copilăriei.

Prof inv. primar Dolea-Panaite Claudia-Cristina

Bibliografie:

1. Mitchievici, A., Stanomir, I., *Teodoreanu reloaded*, Editura Art, Colecția Revizitări, București, 2011;
2. Teodoreanu, Ionel, *La Medeleni*, Ed. 100+1 Gramar, București, 2003 (vol.I-III).

---

² Mitchievici, Angelo, Stanomir, Ioan, *Teodoreanu reloaded*, Editura Art, Colecția Revizitări, București, 2011, p. 15.